

SAMENLEVEN IN EEN KOOR - HET KOOR EN DE SAMENLEVING

Erik Boers & Wilko Brouwers

Leven we in een tijd waarin de magie van de muziek niet meer gebonden is aan een speciale plek en aan een speciaal moment, maar voortdurend en overal oproepbaar is? Lopend op straat, fietsend door de stad, zittend in de trein: overal om je heen zie je mensen met oordopjes luisteren naar hun favoriete muziek. Muziek is een onderdeel geworden van iemands persoonlijke outfit. Zij kan op elk gewenst moment worden 'toegediend' voor extra energie of om te relaxen.

Leven we in een tijd waarin actief musiceren niet meer simpelweg beoefend wordt uit vreugde en vanuit de drang om spelend te leren, maar onlosmakelijk verbonden is met naamsbekendheid verwerven, jezelf profileren, jezelf presenteren als uniek, waarbij het zelfs niet belangrijk is hóe maar dát je gezien en gehoord wordt?

Is, kort samengevat, ook muziek opgeslokt in die twee C's die onze tijd domineren: Consumeren en Concurren? Het antwoord is: ja en nee. Bovenstaande beschrijvingen zijn geen fictie, maar er bestaat gelukkig ook nog een andere realiteit, bijvoorbeeld die van de koorzang. In Nederland zingt 10% van de totale bevolking in een koor, dat zijn ongeveer 1,7 miljoen mensen. Dat is opmerkelijk veel. Waarom doen zij dat? Wat gebeurt er precies binnen de gemeenschap van een koor? En welke plaats heeft het koor in de samenleving als geheel?

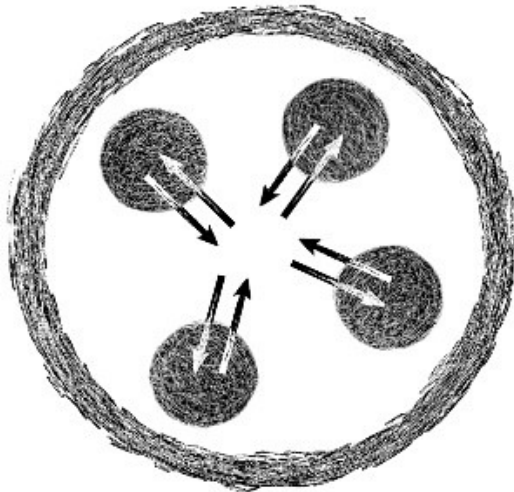
Koorzang, van klassiek tot pop, staat of valt met muziekplezier: mensen willen lekker en mooi zingen. Samen lukt dat vaak beter dan in je eentje. Samen zingen geeft energie. Samen zingen laat mensen ook delen in een ervaring van 'kwaliteit', van perfectie in tijden van standaardisatie en kwantitatieve doelstellingen. Koorzang laat mensen delen in een ervaring van 'transcendentie', laat ze iets meemaken dat hun dagelijkse ervaring overstijgt, waardoor de rillingen over je rug lopen, je hart een sprongetje maakt. Samen zingen kan beloond worden met topervaringen. De psycholoog Abraham Maslow geeft de volgende beschrijving als hij het over topervaringen heeft: "Gevoelens van eindeloze horizonten, die ons de visie, het gevoel geven tegelijkertijd machtiger en ook hulpelozer te zijn dan ooit tevoren, het gevoel van grote vervoering, verwondering en ontzag, het verlies van het gevoel geplaatst te zijn in tijd en ruimte, met uiteindelijk de overtuiging dat er iets uiterst belangrijks en waardevols heeft plaatsgevonden, zodat men in zekere zin door die ervaringen getransformeerd en versterkt is, zelfs in het leven van alledag." Zo'n topervaring kan volgens hem over het moment heen getild worden als een "stabielere en langer durende revolutie in de manier om de wereld te ervaren." Dit zijn misschien grote woorden, maar toch zijn beide ervaringen voor veel koorzangers bekende fenomenen. Bovendien biedt samenzang vreugde en troost: vreugdezang bij de successen die we mogen vieren, troost bij de tragische momenten die elk mensenleven kent: dingen lopen niet zoals je had gehoopt; je wordt – onverdiend en onverwacht – getroffen door tegenslag. Wie herkent dat niet? En wie is er in dergelijke situaties ongevoelig voor de heilzame werking van muziek?

De rol van een koor reikt echter verder dan de (trans-)persoonlijke ervaring van het individu. Koorzang kent ook vele maatschappelijke aspecten.

Voordat wij ons, zo'n 10.000 jaar geleden, gingen vestigen als landbouwers en veehouders zwierven we in kleine groepjes rond, levend van wat moeder aarde ons bood. We deelden elk bezit en gingen

met elkaar om als gelijken (ook vrouw en man!). Elke rondzwervende stam was ook een rondtoerend koor. Een manier om die welwillende saamhorigheid te ervaren en te versterken was, en is, samen zingen - en bewegen/dansen. Die welwillende saamhorigheid is nog steeds aanwezig in ieder van ons.

In elke periode van de menselijke geschiedenis en overal ter wereld kenmerkt koorzang zich door verbinding en afstemming. Het gaat niet om zelf op de voorgrond staan, jezelf te onderscheiden.

Relatie koorzangers onderling

Koorzang vraagt om verbinding met andere stemmen, om afstemming op andere klanken. Verbinding is nodig om een geheel te vormen. Afstemming is nodig om je eigen vrijheid niet ten koste te laten gaan van de vrijheid van anderen. Beide – verbinding en afstemming – zijn deugden (hedendaags: ‘competenties’) die nodig zijn om waardig samen te leven. Open staan voor andere stemmen, jouw stem inbrengen, oor hebben voor het grote geheel. In een koor voel je je verbonden met anderen, luister je naar anderen en wordt er naar jou geluisterd.

Het gaat dus, samengevat, om de (trans-) persoonlijke ervaring van het individu, deel uitmakend van een groter geheel, waarin

samenwerking en harmonie voortdurend actueel zijn, ook wel synergie genoemd. Dit is iets anders dan het ‘kudde-gevoel’, het één zijn met de massa, waarin ik ‘los kan gaan’. In een koor is iedere persoon deel van een grotere eenheid en tegelijkertijd belangrijk en verantwoordelijk als individuele uitvoerder. Eén zanger kan het totaalresultaat van de gehele groep immers teniet doen.

Interessant genoeg is de ontwikkeling van het collectief ook weer afhankelijk van de ontwikkeling van de individuele zanger. Zingen vraagt de inzet van de hele persoon: het denken (Wat staat hier? Hoe hangt dit samen?), het lijfelijke doen (Hoe vorm ik de juiste klank?), het voelen (Hoe ervaar ik dit? Hoe ervaart het publiek dit? Welk gevoel roept dit op?), het inleven (Wat probeert de tekstschrijver, de componist uit te drukken?), het oordelen (Klopt dit zo?), het willen (Hoe plan ik dit en leer ik mijn partij?).

En dan is er de koordirigent die al deze processen begeleidt. Die weet dat het verlangen van de

zangers om gezamenlijk iets moois tot stand te brengen steeds als startpunt moet worden genomen.

Die zelf, weliswaar in een andere rol, ook deel uitmaakt van het geheel. Die het samenspel van de persoonlijke groei (het ‘zich openen’) van de individuele zanger en de samenwerking (de verantwoordelijkheid van het individu ten opzichte van het geheel) volgt, stimuleert en waar nodig bijstuurt.

Relatie dirigent en zangers

Behalve het individu van de koorzanger, de groep waarvan hij/zij deel uitmaakt (het koor) en de dirigent is er een kring om het koor heen, het publiek. Het publiek ervaart de bijzonderheid van de plaats en het moment, laat zich meevoeren door degenen die zich

de muziek lijfelijk eigen hebben gemaakt, beleeft mogelijkwerwijs een topervaring en draagt door zijn aanwezigheid bij aan de topervaring van de zangers. Behalve de kring van het publiek is er de kring van landelijke én internationale relaties. Er wordt wel eens vergeten dat onder koorzangers Europa al veel langer *united* was dan de Europese Unie en de wereld al veel langer verenigd dan de Verenigde Naties.

Dit is een heel ander beeld dan de beelden die wel eens over koren worden geschetst, uiteenlopend van de 'gezellige club' tot het geolied apparaat dat ondergeschikt is aan een alles wetende en alles kunnende dirigent. Bij de 'gezellige club' lijkt men vergeten te hebben dat men gezamenlijk iets moois tot stand wilde brengen. Bij het geolied apparaat lijkt men vergeten te hebben dat werkelijk goed musiceren ontstaat wanneer er voldoende speelruimte is voor (trans-)persoonlijke ontplooiing én intermenselijke samenwerking en harmonie.

Met voldoende speelruimte voor (trans-)persoonlijke ontplooiing en intermenselijke samenwerking en harmonie als kenmerken kan een koor beschouwd worden als een ideale samenleving in het klein, een mini-maatschappij, die juist door haar kleinschaligheid de mens centraal kan laten staan. Als we dat doen en ons vervolgens realiseren dat Nederland ontelbare koren rijk is, wat kan dan de infrastructuur van dit soort koren betekenen voor de samenleving in het groot?

Wij durven te stellen dat het koorleven de samenleving schraagt en het karakter van de zangers

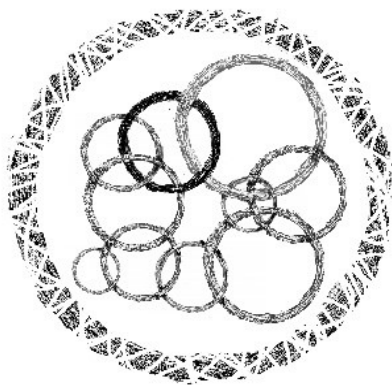

Relatie koor en samenleving

polijst. Het koorleven schraagt de samenleving niet enkel door de verbinding en afstemming in de samenzang. Ook als vereniging vormt zij een steunpilaar voor de *civil society*. Het verenigingsleven, - en Nederland kent na Denemarken de meeste verenigingen en stichtingen per hoofd van de bevolking -, leert mensen om er samen uit te komen. Een rechtstaat functioneert niet, wanneer deze enkel gestoeld is op wetgeving. Experimenten in Afghanistan en Irak hebben dat getoond. Burgers moeten bijvoorbeeld blijvend oefenen in het omgaan met meerderheids- en minderheidsstandpunten, in het accepteren van collectieve verantwoordelijkheden die soms indruisen tegen je directe eigen belang of behoefte, in het leveren van een actieve bijdrage, in

het rechtmatig uitspreken van de eigen mening.

Gaat het te ver om te stellen dat de koorzang bijdraagt aan een mooiere samenleving, aan een betere wereld? Zouden de kleine samenlevingen (de koren) de grote samenleving gezonder kunnen

Relatie koor, andere verenigingen en samenleving

maken, zoals gezonde bloedcellen de gezondheid van het lichaam kunnen bevorderen? Het antwoord op deze vraag zal afhangen van de vraag in hoeverre men kunst in het algemeen beschouwt als een decoratief randje om de alledaagse werkelijkheid of als een essentieel fenomeen. In het laatste geval zou toegevoegd moeten worden: kunst is pas een essentieel fenomeen wanneer je het ook als een essentieel fenomeen beoefent. Voor een goed begrip van de term 'essentieel fenomeen' komen we terug bij het citaat van Maslow: "...dat er iets uiterst belangrijks en waardevols heeft plaatsgevonden, zodat men in zekere zin door die ervaringen getransformeerd en versterkt is, zelfs in het leven van alledag."

Illustraties:

Paul Legeland (www.legel.nl)

Inspiratiebronnen:

Anema T., *Overleg; Nederland bestuurt zichzelf*

Bregman R., *De meeste mensen deugen*

Maslow A., *Meditation and Personality*

Roditi G., *Esprit de la Perfection*

Sanderse W., *Character Education*

Schuyt K., *Steunberen van de samenleving*

Tjeenk Willink H., *Groter denken, kleiner doen*